

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav světových dějin
Historické vědy – Obecné dějiny

Karel Staněk

**Portugalský pokus o kolonizaci
Šrí Lanky (1580–1630)**

**Portuguese Attempt to Settle
Sri Lanka (1580–1630)**

TEZE DISERTAČNÍ PRÁCE

Praha 2014

vedoucí práce: prof. PhDr. Aleš Skřivan CSc.

1. Struktura a cíle práce

Cílem předložené disertační práce je prozkoumat pozadí portugalské snahy o kolonizaci Šrí Lanky (dříve Cejlonu) mezi lety 1580–1630, tedy část portugalského období (1506–1658), jež z této perspektivy dosud nebylo nahlíženo. Zaměřuje se na důvody, které vedly k realizaci kolonizačního plánu z roku 1607, jež se svým charakterem zcela vymyká dosavadnímu portugalskému postupu v zámoří a blížil se tomu španělskému, uplatňovanému v Mexiku, Peru a na Filipínách. V této souvislosti analyzuje genezi ideje územní expanze a srovnává využití tohoto konceptu v různých oblastech v rámci portugalské říše. Důraz je kladen také na zhodnocení významu donace z Kótté, kterou král říše Kótté Dharmapála odkázal svůj trůn portugalskému panovníkovi. Tento akt nebyl v žádném případě nějakou specifickou akcí, nýbrž jen jednou z mnoha jí podobných a také s největším historickým dopadem. Práce dále sleduje uvádění kolonizačního projektu do praxe a hodnotí jeho výsledky. Značná pozornost je věnována příčinám, jež vedly k jeho konečnému neúspěchu. Ty lze nahlížet z celkem pěti úhlů pohledu – demografického, vojenského, kulturně-sociálního, etnického a náboženského. Nechybí ani posouzení významu nizozemské intervence na Šrí Lanku. Vše je přitom zasazeno do celkového kontextu portugalské expanze v Asii s důrazem na ty momenty, které se ostrova bezprostředně dotýkaly.

Text je přehledně rozčleněn do sedmi kapitol, které s využitím tematického dělení řeší hlavní otázky, které si autor položil. Úvodní kapitola uvádí čtenáře do problematiky portugalské expanze v Orientu a seznamuje jej s její povahou, cíli a záměry. Poukazuje přitom na roli Šrí Lanky jakožto hlavního předmětu výzkumu. Následující dvě části rozebírají dva zásadní předpoklady, jež umožnily portugalské kolonizační úsilí. Jde o donaci z Kótté, skutečný rodný list portugalských kolonizačních aktivit na ostrově, které právně zaštitila, a ideu teritoriální expanze, která je z roviny teoretických nároků přenesla do reality a učinila je uskutečnitelnými. Jejich vlastní průběh podává čtvrtá kapitola, jež ve dvou pododdílech zkoumá příčiny jejich konečného selhání. Jde o vojenskou a společensko-politickou rovinu, která v sobě zahrnuje kulturní, demografické, etnografické a náboženské otázky. Pátá kapitola poskytuje komparativní pohled na výsledky portugalského osídlování v Asii, Africe i Brazílii. Případ Šrí Lanky tak není popisován izolovaně, ale je možné jej hodnotit ze širšího pohledu. Závěrečná část se pokouší analyzovat vliv nizozemského elementu na portugalský neúspěch.

2. Metodologie a hlavní použité zdroje

Z metodologického hlediska je moje práce výsledkem retrospektivní a komparační metody výzkumu. Snažil jsem se na základě známých informací o portugalském kolonizačním projektu na Šrí Lance a o jeho ztroskotání zrekonstruovat příčiny, jež konečnému neúspěchu předcházely. Hledal jsem proto podrobnější informace o tom, jaké motivy vedly k jeho vytvoření, shromažďoval jsem podklady k jeho vlastní implementaci a usiloval jsem i o kompletaci údajů umožňujících pochopit a popsat důsledky, jaké s sebou přinášela snaha o jeho prosazení. Získané poznatky jsem pak podrobil komparaci se stávajícími znalostmi, přičemž výsledkem byla v některých případech reinterpetace příslušných událostí a jevů. Především se domnívám, že portugalskou kolonizaci Šrí Lanky je třeba oddělovat od snah směřujících k vojenskému podmanění říše Kandy, protože se jednalo o dvě odlišné koncepce, byť spolu pochopitelně souvisely. Tento přístup pak umožňuje přikládat kolonizačnímu projektu mnohem reálnější šance na úspěch, než se doposud činilo a nepřecházet jej pouhým konstatováním o nedostatku lidských zdrojů, který byl pocíťován převážně ve vojenské rovině, méně pak v rovině společenské.

Pramenná základna je tvořena především dokumenty portugalské provenience, zatímco ty sinhálské představují jen jakýsi podpurný element. Prostudované portugalské dokumenty jsou převážně oficiální povahy, tj. oficiální korespondence a kroniky, protože se přece jen jednalo o projekt řízený Korunou. Jeho počátky jsou sice spjaty s portugalskou komunitou na Šrí Lance, ale Koruna jej v roce 1595 přijala za svůj. Z hlediska dokumentů jde konkrétně o *Livros das Monções* (Monzunové knihy) z Národního archivu Torre do Tombo v Lisabonu, tedy oficiální korespondence mezi Lisabonem a Goou, *Documentos Soltos* (volné dokumenty) z *Caixa da Índia* (Indická krabice), nalézající se v Zamořském archivu v Lisabonu, a některé texty z portugalské Národní knihovny v Lisabonu. Bylo přitom potřeba oddělit listy pro cíl práce nepřiliš významné od těch relevantnějších. Kronik se nabízí hned několik, přičemž k nejcennějším patří *Conquista temporal e espiritual de Ceilão* (Světské a duchovní dobytí Cejlonu) od Fernãa de Queirós, jemuž se podařilo shromáždit řadu pramenů, které v současnosti již nejsou dostupné. Jeho dílo je proto nezastupitelné a má mimořádnou hodnotu. Druhou zásadní kronikou je *Fatalidade Histórica da Ilha de Ceilão* (Dějinný osud ostrova Cejlon), jejíž autor João Ribeiro působil na Šrí Lance posledních 18 let, během nichž ještě hostila Portugalce. Díky tomu jsou jeho tvrzení podpořena očitým svědectvím.

Pokud jde o odbornou literaturu, využíval jsem především několika vynikajících textů předních šrílanských, portugalských a britských odborníků současnosti i nedávné minulosti.

Cosme da Silva nabízí ve svých knihách *Fidalgos in the Kingdom of Kotte, Sri Lanka 1505–1656: The Portuguese in Sri Lanka* a *Fidalgos in the Kingdom of Jaffnapatam 1543–1658: The Portuguese in Jaffna* obecný přehled portugalského působení na ostrově. Cennější jsou však práce Tikiriho Abeyasingheho *Portuguese Rule in Ceylon 1594–1612* a Chandry Richarda de Silva *The Portuguese in Ceylon 1617–1638*, které představují dějiny portugalského období na Šrí Lance ve zmíněných letech v celé jejich šíři, což pro mě představovalo fundované uvedení do problematiky a skvělý základ pro moji disertaci. Ty doplňují články z pera Zoltána Biedermanna věnující se 16. století a především počátku portugalské územní expanze na ostrově. Ani jeden z těchto textů však nevěnuje patřičnou pozornost kolonizačnímu projektu, ani rozboru portugalsko-sinhálských či portugalsko-tamílských vztahů. To se snaží napravit Alan Strathern ve své knize *Kingship and Conversion in Sixteenth-Century Sri Lanka: Portuguese Imperialism in a Buddhist Land*, v níž hovoří o vlivu buddhismu na šrilanskou společnost, o dopadu křesťanství na ni a o vzájemných vztazích. Tato kniha je nesmírně podnětná a otevírá celou řadu témat k hlubšímu zpracování.

3. Shrnutí a dosažené výsledky práce

Ve své práci jsem se snažil dosáhnout změny pohledu na portugalské kolonizační úsilí na Šrí Lance, tedy o reinterpretaci zvoleného tématu. V zásadě byla všechna fakta, s nimiž jsem pracoval, již známa, ale historikové se soustředili převážně na popis toho, co se skutečně stalo, a nezamýšleli se příliš nad tím, co se mohlo stát, v tomto případě nad kolonizačním projektem. Vždyť přece nejde jen o to, co bylo, ale pozornost si zaslouží také to, s čím se počítalo. Stejně tak se badatelé příliš nevěnovali rozboru příčin, jež vedly k tomu, že onen projekt nebyl realizován, natož aby byli ochotni přijmout, že by mohl být uskutečnitelný. V poslední době se historiografie zhusta snaží revidovat výsledky dosavadní badatelské práce, ovlivněné do značné míry dobou svého vzniku. Do tohoto směru spadá i moje disertace.

Přestože portugalské prameny často hovoří o Sinhálcích i Tamilech negativně a pokládají je za zrádné, věrolomné a zbabělé, nelze říci, že by to zcela odráželo reálný vztah k nim. Tento pohled se sice objevuje již v 80. letech 16. století, ale mnohdy byl ovlivněn znalostí pozdějších událostí, které se pro Portugalce nevyvíjely příliš šťastně, a zkresloval tak zpětný pohled. Anachronistický pohled tak ohrožuje nejen současné historiky, ale ovlivňoval i díla dřívějších kronikářů, což je třeba mít na paměti. Kromě toho takřka permanentní válečný stav s říší Kandy, během něhož se sinhálští vojáci záměrně vyhýbali otevřenému boji s technologicky a organizačně lépe disponovaným nepřítelem a čekali na vhodnou příležitost

jak jej zničit prostřednictvím léček a útoků ze zálohy, nutně přispíval k formování portugalského pohledu na sinhálskou populaci.

Při pozorné četbě kronik i dopisů si však lze povšimnout zmínek o tom, že sinhálské chování bylo toliko výsledkem nevhodného portugalského chování, často doprovázeného přehnanou krutostí. Toto se domníval i samotný portugalský král. Kronikář Queirós pak velmi dobře zhodnotil sinhálský postoj, když napsal, že „kdyby se oni chovali vůči nám tak jako Portugalci k nim, a toužili by si nás zcela podrobit, nazývali bychom statečností a odvahou to, co nyní považujeme za zradu“. Na řadě míst lze nalézt doklady o tom, jak pozitivně portugalští autoři pohlíželi na sinhálské válečnické umění v momentě, kdy se Sinhálci odhodlali k boji. Vysoko oceňovali i jejich boj za udržení samostatnosti své vlasti, která si po většinu staletí dokázala udržet faktickou nezávislost a zahraničním mocnostem byla podřízena toliko nepřímo.

Lze uvést mnoho příkladů, kdy se domorodci na Šrí Lance stali loajálními portugalskými spojenci a oddanými křesťany. Je nasnadě, že mezi Portugalci a domorodými populacemi existovaly kulturní rozdíly projevující se v praktickém životě (např. organizace administrativy, hierarchizace společnosti, stravovací zvyklosti atp.), ale všechny tyto rozdíly byly překonatelné, protože neexistovala žádná nenávist xenofóbního charakteru. Jen k tomu bylo potřeba více času. Portugalci byli schopni mimořádné přizpůsobivosti, byť do značné míry z nutnosti, protože žádný člověk té doby nebyl ochoten opustit své dosavadní zvyklosti, pokud k tomu neměl pádný důvod. Výsledkem jejich působení bývaly životaschopné míšenecké komunity, které se mnohdy rozvíjely bez pravidelných kontaktů s evropským centrem. Na Šrí Lance měla takováto komunita příznivé přírodní i společenské podmínky ke svému zformování i růstu, aniž by bylo nezbytné přijímat zástupy kolonistů z Evropy či Indie.

Úspěšné realizaci nastíněného vývoje na ostrově bránila dlouhotrvající válka s říší Kandy, jež rezonovala i v regionech, kde se nebojovalo. Portugalci s kandyjským králem nebyli ochotni uzavřít dohodu. Roli zde hrála obava ze ztráty prestiže, stejně jako tehdejší bojovné potridentské katolické křesťanství, jehož představitelé považovali buddhismus i hinduismus za produkty samotného ďábla a podle toho k nim také přistupovali. Je však třeba podotknout, že, obrazně řečeno, každá ostrá hrana se jednoho dne obrousí, a kdyby se Portugalcům podařilo udržet se na Šrí Lance déle a na svůj kolonizační záměr tak dostali více času než oněch pouhých 20 let, bezpochyby by se tam, dle mého soudu, ve větší či menší míře dokázali prosadit. Rovnováha sil, která mezi nimi a říší Kandy panovala prakticky po celou dobu jejich války, k podobnému vyústění přímo vybízela.

Takovýto výsledek však znemožnila intervence Nizozemců, jejichž význam pro asijské dějiny je sám o sobě nevelký, ale procesy, které svým působením vyvolali, byly dalekosáhlé, a na Šrí Lance především. Domorodé státy začaly využívat soupeření evropských národů ve svůj prospěch, o což se pokusil i kandyjský panovník Rádžasinha II., jehož úsilí však ztroskotalo na přílišné zatvrzelosti a zaujatosti vůči Portugalcům, což mu znemožnilo pochopit skutečné záměry Nizozemců na Šrí Lance. Jimi bylo toliko nahrazení portugalského rivala, nikoliv jeho vytlačení ve jménu kandyjského krále.

Závěrem lze konstatovat, že navzdory všem překážkám portugalský kulturní vliv přetrval na Šrí Lance po staletí a v omezené míře je patrný dodnes. V rámci Asie ostrov představuje v tomto ohledu jednu z neúspěšnějších oblastí, pokud se vezme v potaz délka portugalského působení a rozloha příslušného regionu. Cílem mé práce bylo doložit mimořádný význam tamější portugalské éry z pohledu politiky osídlování, jež byla nacionalisticky laděnými šrílanskými historiky podhodnocována a těmi současnými, jak ze Šrí Lanky, tak zahraničními, opomíjena. Snažil jsem se přispět novým pohledem na společné období portugalsko-šrílanských dějin, a to jak v mezinárodním měřítku, tak i v rámci české historiografie, kde bylo toto téma dosud ponecháváno zcela bez povšimnutí.

4. Prameny a literatura

a) Nevydané prameny

Arquivo Histórico Ultramarino, Lisboa

kodexy 281, 282

Documentos Soltos, caixas da Índia 3–15

Arquivo Nacional da Torre do Tombo, Lisboa

Livros das Monções I–XXVI

Biblioteca Nacional, Lisboa

Fundo Geral, kodex 482 (*Vida e Acções de Matias de Albuquerque*), kodex 1982

b) Vydané prameny

Arquivo Português Oriental. 10 sv. Bastorá: Tipografia Rangel, 1936–1937.

Archivo Portuquez Oriental. 6 dílů. 10 sv. Nova Goa: Imprensa Nacional, 1857–1877. Reprint New Delhi: Asian Educational Services, 1992.

Assentos do Conselho de Estado 1618–1750. 5 sv. Bastorá, 1953–1957.

A bibliography of manuscripts relating to Ceylon in the archives and libraries in Portugal. *Boletim internacional de bibliografia luso-brasileira*. 1967, sv. VIII, č. 3, s. 533–552; 1967, sv. VIII, č. 4, s. 647–675; 1968, sv. IX, č. 1, s. 84–157; 1968, sv. IX, č. 3, s. 499–527.

BARBOSA, Duarte. *Livro em que dá relacao do que viu e ouviu no Oriente Duarte Barbosa*. Lisboa: Agência Geral das Colónias, 1946.

BIKER, Júlio Firmino Júdice. *Coleção de Tratados e Concertos de Pazés que o Estado da Índia Portuguesa Fez com os Reis e Senhores com quem teve Relações nas Partes da Ásia e África Oriental desde o Princípio da Conquista até ao fim do século XVIII*. 14 sv. Lisboa: Imprensa Nacional, 1881–1887.

BOCARRO, António. *Década XIII da História da Índia*. 2 sv. Lisboa: Academia Real das Ciências, 1876.

BOCARRO, António. *Livro das Plantas de Todas as Fortalezas, Cidades e Povoações do Estado da Índia Oriental*. 2 sv. Lisboa: Imprensa Nacional, Casa da Moeda, 1992.

COUTO, Diogo do. *Décadas*. 2 sv. Lisboa: Livraria Sá da Costa, 1947.

COUTO, Diogo do. *Da Ásia de João de Barros e de Diogo do Couto: dos feitos que os portugueses fizeram no descobrimento dos mares e terras do Oriente (Décadas da Ásia)*. Lisboa: Régia Officina Typográfica, 1777–1778. Reprint Lisboa: Sam Carlos, 1973–1974.

COUTO, Diogo do. *Soldado Prático*. 2. vyd. Lisboa: Livraria Sá da Costa, 1954.

COUTO, Diogo do. *Soldado Prático*. Lisboa: Mem Martins, Europa-América, 1988.

COUTO, Diogo do. *O primeiro soldado prático*. Lisboa: Comissão nacional para as comemorações dos descobrimentos portugueses (CNCDP), 2001.

Documentação Ultramarina Portuguesa. 5 sv. Lisboa: Centro de Estudos Históricos Ultramarinos, 1960–1967.

Documentos Remetidos da Índia ou Livros das Monções. Sv. 1–5. Lisboa: Academia Real das Ciências, 1880–1936.

Documentos Remetidos da Índia ou Livros das Monções. Sv. 6–10. Lisboa: Imprensa Nacional-Casa da Moeda, 1974–1982.

Documentos Remetidos da Índia ou Livros das Monções. Lisboa: Comissão nacional para as comemorações dos descobrimentos portugueses (CNCDP), 2000.

FARIA E SOUSA, Manuel de. *Ásia Portuguesa*. 6 sv. Porto: Livraria Civilização, 1945–1947.

FITZLER, M. A. Hedwig. *Os Tombos de Ceilão da secção Ultramarina da Biblioteca Nacional*. Lisboa: Biblioteca Nacional, 1927–1928.

FLORES, Jorge Manuel. *Olhos do Rei. Desenhos e descrições portuguesas da ilha de Ceilão (1624, 1638)*. Lisboa: Comissão nacional para as comemorações dos descobrimentos portugueses (CNCDP), 2001.

As gavetas da Torre do Tombo. 12 sv., sv. III, Lisboa: Centro de Estudos Históricos Ultramarinos, 1960–1977.

LINSCHOTEN, Jan Huyghen van. *Itinerario*. In: *Een zestiende-eeuwse Hollander in het Verre Oosten en het Hoge Noorden*, Haag: Martinus Nijhoff, 1979.

Livro das Cidades e Fortalezas que a Coroa de Portugal Tem nas Partes da Índia, e das Capitánias, e mais Cargos que nelas há, e da importância delas. Lisboa: Centro de Estudos Históricos Ultramarinos, 1960.

The Mahavansa. 2 sv. New Delhi, Madras: Asian Educational Services, 2000.

MATOS, Artur Teodoro de. Advertências e queixumes de Jorge Pinto de Azevedo a D. João IV em 1646 sobre a decadência do Estado da Índia e o proveito de Macau na sua Restauração. *Povos e Culturas*, 1996, sv. 5, s. 431–545.

MENESES, João Rodrigues de Sá e. *Rebellion de Ceylan y los Progresos de su Conquista en el Gobierno de Constantino de Saa y Noronha*. Lisboa 1681.

PIRES, Tomé. *Suma Oriental of Tomé Pires and the Book of Francisco Rodrigues*. New Delhi: Asian Educational Service, 1990.

QUEIRÓS, Fernão de. *Conquista Temporal e Espiritual de Ceilão*, Colombo: H. C. Cottle, Government Printer, 1916.

QUEIRÓS, Fernão de. *The Temporal and Spiritual Conquest of Ceylon*. 3 sv. Colombo: A. C. Richards, 1930. Reprint New Delhi, Madras: Asian Educational Services, 1992.

The Rajavaliya or a historical narrative of Sinhalese Kings. New Delhi, Madras: Asian Educational Services, 1995.

Relação de Documentos, Iconografia e Cartografia Relativos a Ceilão existentes no AHU (Arquivo Histórico Ultramarino), BNL (Biblioteca Nacional de Lisboa) e Arquivo da Casa dos Marqueses da Fronteira em Lisboa. In: *Espécies Documentais Relativas ao Ultramar Português e Antigos Domínios: Elementos Informativos*. Sv. II., kap. VII, Lisboa: AHU.

RIBEIRO, João. *Fatalidade Histórica da Ilha de Ceilão*. Lisboa: Alfa, 1989.

RIBEIRO, João. *The Historic Tragedy of the Island of Ceylon*. New Delhi, Madras: Asian Educational Services, 1999.

c) Odborná literatura

ABEYASINGHE, Tikiri. History as Polemics and Propaganda: Some Aspects of Fernão de Queirós Conquista. In: *Seminário internacional de história Indo-Portuguesa – Actas*. Lisboa: Instituto de Investigação Científica Tropical, Centro de Estudos de História e Cartografia Antiga, 1985, s. 789–797.

ABEYASINGHE, Tikiri. *Jaffna under the Portuguese*. Colombo: Lake House, 1986.

ABEYASINGHE, Tikiri. The Myth of the Malvana Convention. *Ceylon Journal of Historical and Social Studies*. 1964, sv. 7, č. 1, s. 67–72.

ABEYASINGHE, Tikiri. *Portuguese Rule in Ceylon 1594–1612*. Colombo: Lake House Investments, 1966.

ABEYASINGHE, Tikiri. *A Study of Portuguese Regimentos on Sri Lanka: At the Goa archives*. Colombo: Department of National Archives, 1974.

ALENCASTRO, Luís Felipe de. *O trato dos viventes: formação do Brasil no Atlântico Sul, séculos XVI e XVII*. 2. vyd. São Paulo: Companhia das Letras, 2008.

AMADO, Maria Teresa. Planisfério de Cantino. In: ALBUQUERQUE, Luís de a kol.: *Dicionário de História dos Descobrimentos Portugueses*. Sv. I, Lisboa: Caminho, Círculo de Leitores, 1994, s. 191–192.

AMES, Glenn J. An African Eldorado? The Portuguese Quest for Wealth and Power in Mozambique and the Rios de Cuama 1661–1683. *The International Journal of African Historical Studies*. 1998, sv. 31, č. 1, s. 91–110.

ANTHONISZON, Richar Gerald. *The Dutch in Ceylon*. Colombo: C. A. C. Press, 1929. Reprint New Delhi: Asian Educational Services, 2003.

ARASARATNAM, Sinnappah. Ceylon in the Indian Ocean Trade: 1500–1800. In: *India and the Indian Ocean: 1500–1800*. Calcuta: Oxford University Press, 1987, s. 224–239.

AXELSON, Eric. *Portuguese in South-East Africa 1488–1600*. Johannesburg: C. Struik, 1973.

- BACCI, Massimo Livi. *Populace v evropské historii*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003.
- BARATA, Manuel Themudo; TEIXEIRA, Nuno Severiano (ed.). *Nova História Militar de Portugal*. Sv. II, Lisboa, 2003.
- BIEDERMANN, Zoltán. *A aprendizagem de Ceilão: a presença portuguesa em Sri Lanka entre estratégia talassocrática e planos de conquista territorial (1506–1598)*. Lisboa 2006. Disertační práce. Universidade de Lisboa.
- BIEDERMANN, Zoltán. La conquista de Ceilán, un proyecto ibérico de expansión en Asia. In: SHAW, Carlos Martínez; TORRES, José Antonio Martínez (org.). *El Imperio Hispano-Portugués*, Madrid: Ed. Polifemo, 2010.
- BIEDERMANN, Zoltán. The “Malwana Convention” revisited. Notes on the Lankan transition to Iberian rule. In: PERERA, Gaston (org.). *Christians and Spices: The Portuguese in Sri Lanka and Goa*. Colombo: International Centre for Ethnic Studies, 2010, s. 29–48.
- BIEDERMANN, Zoltán. The Matrioshka Principle and How it was Overcome: Portuguese and Habsburg Attitudes toward Imperial Authority in Sri Lanka and the Responses of the Rulers of Kotte (1506–1598). *Journal of Early Modern History*. 2009, roč. 13, č. 4, s. 265–310.
- BIEDERMANN, Zoltán. O outro Vieira: Pedro de Basto, Fernão de Queiroz e a profecia jesuítica na Índia portuguesa 1630–1690. In: SABATINI, Gaetano; IBÁÑEZ, José Javier Ruíz; CARDIM, Pedro (org.). *António Vieira, Roma e l'universalismo delle monarchie portoghese e spagnola*, Roma: Università degli Studi Roma Tre, 2008.
- BIEDERMANN, Zoltán. Perceptions and Representations of the Sri Lankan Space in Sixteenth Century Portuguese Texts and Maps. In: *Re-exploring the Links: History and Constructed Histories Between Portugal and Sri Lanka*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag, 2007, s. 235–260.
- BIEDERMANN, Zoltán. *The Portuguese in Sri Lanka and South India. Studies in the History of Diplomacy, Empire and Trade*. Wiesbaden: Harrassowitz, 2014.
- BIEDERMANN, Zoltán. *The Portuguese Period Revisited. New Perspectives on Sri Lanka in the Sixteenth Century*. Colombo: International Centre for Ethnic Studies, 2012.
- BIEDERMANN, Zoltán. Ruptura imperial/Inovação filipina ou realização de um velho plano português? O conturbado início da conquista de Ceilão em 1594. In: MARTÍNEZ, Santiago Hernández (org.). *Governo, administração e representação do poder no Portugal e seus territórios ultramarinos no período dos Áustrias (1581–1640)*. Lisboa: Centro de História de Além-Mar, 2011, s. 147–176.
- BIRMINGHAM, David. *A Conquista portuguesa de Angola*. Porto: Regra do Jogo, 1974.
- BLANCO, Maria Manuela Sobral. *O Estado Português da Índia: Da Rendição de Ormuz à Perda de Cochim 1622–1663*. Lisboa, 1992. Disertační práce, Universidade de Lisboa.
- BLANCO, Maria Manuela Sobral. *Os Holandeses e o Império Português do Oriente (1595–1641)*. 2 sv. Lisboa, 1974. Diplomová práce, Universidade de Lisboa.
- BLUSSÉ, J. Leonard; WINIUS, George Davison. *The Origin and Rhythm of Dutch Aggression against the Estado da Índia 1601–1661*. In: *Indo-Portuguese History: Old Issues, New Questions*, New Delhi: Concept Publishing Company, 1984.
- BOXER, Charles Ralph; VASCONCELOS, Frazão de. *André Furtado de Mendonça: 1558–1610*, Lisboa: Agência Geral do Ultramar, 1955.

- BOXER, Charles Ralph. *Captain João Ribeiro and his history of Ceylon (1622–1693)*. Sep. *Journal of the Royal Asiatic Society*, duben 1955, s. 1–12.
- BOXER, Charles Ralph. Christians and Spices: Portuguese Missionary Methods in Ceylon 1518–1658. *History Today*. 1958, sv. 8, č. 5, s. 346–354.
- BOXER, Charles Ralph. *O Império Colonial Português*, Lisboa: Edições 70, 1977.
- BOXER, Charles Ralph. Portuguese and Dutch Colonial Rivalry 1641- 1661. *Studia*. Revista Semestral. 1958, č. 2, s. 7–42.
- BOXER, Charles Ralph. Portuguese and Spanish Projects of Conquest of Southeast Asia 1580–1600. *The Journal of Asian history*. 1969, č. 2, s. 118–136.
- BOXER, Charles Ralph. *Relações Raciais no Império Colonial Português 1415–1825*. Porto: Afrontamento, 1988.
- CIPOLLA, Carlo Maria. *Canhões e Velas na Primeira Fase da Expansão Europeia 1400–1700*, Lisboa: Gradiva, 1965.
- COATES, Timothy J. *Degradados e Órfãs: colonização dirigida pela Coroa no império português 1550–1755*. Lisboa: Comissão nacional para as comemorações dos descobrimentos portugueses (CNCDP), 1998.
- CODRINGTON, Humphry William. *A Short History of Ceylon*, London: MacMillan and Co. Limited, 1929. Reprint New Delhi, Madras: Asian Educational Services, 1994.
- CORTESÃO, Jaime. *O Império Português no Oriente*, Lisboa: Portugália, 1968.
- COSTA, João Paulo A. Oliveira; GUERREIRO, Maria João. *O Império Português no Oriente*. Lisboa: Grupo de Trabalho do Ministério da Educação para as Comemorações dos Descobrimientos Portugueses, 1997.
- COSTA, João Paulo Oliveira e; RODRIGUES, Victor Luís Gaspar. *Portugal y Oriente: El Proyecto Indiano del Rey Juan*. Madrid: Mapfre, 1992.
- COUTINHO, Bernardo Xavier. *Portugal na História e na Arte de Ceilão*. Sep. *Studia*, 1972, č. 34–35.
- CRUZ, Maria Augusta Lima. Notes on portuguese relations with Vijayanagara 1500–1565. *Santa Barbara Portuguese Studies*. 1995, sv. 2, s. 13–39.
- DECKARD, Sharae. *Paradise Discourse, Imperialism, and Globalization: Exploiting Eden*, New York: Routledge, 2010.
- DIAS, Pedro: *Os Portugueses no Ceilão*. In: *História da Arte Portuguesa no Mundo (1415–1822)*. *O Espaço do Índico*, Lisboa: Círculo de Leitores, 1999, s. 342–353.
- DIFFIE, Bailey W.; WINIUS, George Davison. *A fundação do império português 1415–1580*. Sv. II. Lisboa: Vega, 1993.
- DISNEY, Anthony R. *A Decadência do Império da Pimenta: Comércio Português na Índia no Início do Século XVII*, Lisboa: Edições 70, 1981.
- DISNEY, Anthony R. *A History of Portugal and the Portuguese Empire.: From Beginnings to 1807: The Portuguese Empire*. Sv. II. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- DISNEY, Anthony R. A Queda de Ormuz, Malaca e Mombaça. In: ALBUQUERQUE, Luís de (ed.). *Portugal no Mundo*. Sv. I. Lisboa: Alfa, 1989, s. 38–50.
- DISNEY, Anthony R. Retração da Esfera de Influência Portuguesa no Oriente (século XVII). In: ALBUQUERQUE, Luís de (ed.). *Portugal no Mundo*. Sv. I, Lisboa: Alfa, 1989, s. 77–89.

- EBERT, Christopher. *Between Empires: Brazilian Sugar in the Early Atlantic Economy 1550–1630*. Leiden: Brill, 2008.
- ELLIOTT, John H. A Europe of Composite Monarchies. *Past and Present*. 1992, č. 137, s. 48–71.
- EMMER, Pieter C. The first global war: The Dutch versus Iberia in Asia, Africa and the New World 1590–1609. *E-Journal of Portuguese history*. 2003, sv. 1, č. 1, s. 1–13.
- FARINHA, António Dias. O Interesse pelo Norte de África. In: ALBUQUERQUE, Luís de (ed.). *Portugal no Mundo*. Sv. I, Lisboa: Alfa, 1989, s. 101–112.
- FERGUSON, Donald. *The earliest Dutch visits to Ceylon*. New Delhi, Madras: Asian Educational Services, 1998.
- FERREIRA, Ana Maria Pereira. Mare clausum, Mare liberum, dimensão doutrinária de um foco de tensões políticas. *Cultura, História e Filosofia*. 1984, sv. III, s. 315–357.
- FLORES, Jorge Manuel. Ceilão. In: ALBUQUERQUE, Luís de a kol. *Dicionário de História dos Descobrimentos Portugueses*. Sv. II, Lisboa: Caminho, Círculo de Leitores, 1994, s. 226–232.
- FLORES, Jorge Manuel. *Um curto história de Ceilan – A short history of Ceylon: five hundred years of relations between Portugal and Sri Lanka*. Lisboa: Fundação Oriente, 2001.
- FLORES, Jorge Manuel. *Os portugueses e o Mar de Ceilão: trato, diplomacia e guerra (1498–1543)*. Lisboa: Edições Cosmos, 1998.
- FLORES, Jorge Manuel. The Straits of Ceylon 1524–1539: The Portuguese-Mappilla Struggle over a Strategic Area. *Santa Barbara Portuguese Studies*. 1995, sv. 2, s. 57–74.
- FLORES, Jorge Manuel; NEVES, Carlos Agostinho das; MATOS, Artur Teodoro. A Repressão contra os Escravos de São Tomé (1595) e a Guerra em Ceilão (1587–1617). In: ALBUQUERQUE, Luís de (ed.). *Portugal no Mundo*. Sv. III, Lisboa: Alfa, 1989, s. 100–112.
- FONTOURA, Otilia Rodrigues da Costa. *Portugal em Marrocos na Época de D. João III. Abandono ou Permanência?*. Funchal: Centro de Estudos de História do Atlântico, 1998.
- FRANCIS, M. G. *History of Ceylon: An Abridged Translation of Professor Peter Courtenay's Work*. Mangalore, 1913. Reprint New Delhi: Asian Educational Service, 1999.
- FURBER, Holden. *Rival Empires in the Orient 1600–1800*. Minneapolis: The University of Minnesota Press, 1976.
- GAASTRA, Femme S. *The Dutch East India Company*. Leiden: Walburg Pers, 2003.
- GEYL, Pieter. *History of Dutch-speaking peoples 1555-1648*. London: Phoenix, 2001.
- GOONEWARDENA, K. W. *The foundation of Dutch power in Ceylon, 1638–1658*, Amsterdam: Djambatan for the Netherlands Institute for International Cultural Relations, 1958.
- GUELKE, Leonard. Frontier Settlement in Early Dutch South Africa. *Annals of the Association of American Geographers*, 1976, sv. 66, č. 1, s. 25–42.
- GUERREIRO, Inácio; ALBUQUERQUE, Luís de. A política de Portugal no Oriente e as suas flutuações. In: ALBUQUERQUE, Luís de (ed.). *Portugal no Mundo*. Sv. II, Lisboa: Alfa, 1989, s. 451–467.
- HALIKOWSKI-SMITH, Stefan. 'The Friendship of Kings was in the Ambassadors': Portuguese Diplomatic Embassies in Asia and Africa during the Sixteenth and Seventeenth Centuries. *Portuguese Studies*. 2006, sv. 22, č. 1, s. 101–134.
- HEIJER, Henk den. *De geschiedenis van de WIC*. Zutphen: Walburg Pers, 1994.

- HILTON, Anne. The Jaga Reconsidered. *The Journal of African History*. 1981, sv. 22, č. 2, s. 191–202.
- HOLMAN, Jaroslav. Indičtí křesťané sv. Tomáše. *Nový Orient*. 1994, roč. 49, č. 10, s. 342–346.
- ISRAEL, Jonathan Irvine. *The Dutch Republic and the Hispanic World 1606–1661*, Oxford: Clarendon Press, 1982.
- ISRAEL, Jonathan Irvine. *The Dutch Republic: Its Rise and Fall 1477–1806*. Clarendon Press, Oxford 1998.
- JAYASURIYA, Shihan de Silva. The Portuguese Cultural Imprint on Sri Lanka. *Lusotopie*. 2000, s. 253–259.
- KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.
- KLÍMA, Jan. *Kapverdké ostrovy: historie a georeliéf*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2003.
- LOBATO, Alexandre. Sobre os prazos da Índia. In: GUERREIRO, Inácio; ALBUQUERQUE, Luís de: *Actas do II Seminário internacional de História indo-portuguesa*. Lisboa: Instituto de Investigação Científica Tropical, 1985, s. 459–466.
- LOBATO, Manuel Leão Marques. *Política e comércio dos portugueses na Insulíndia: Malaca e as Molucas de 1575 a 1605*. Macau: Instituto Português do Oriente, 1999.
- LOMBA, Affonso Dias da; PERERA, Simon Gregory. *The Expedition to Uva Made in 1630 by Constantine de Sá de Noronha, Captain-General of Ceylon*, Colombo: Government printer, 1930.
- MARQUES, António Henrique de Oliveira. *A expansão no Atlântico*. In: MARQUES, António Henrique de Oliveira. *Expansão Quatrocentista*. Lisboa: Estampa, 1998, s. 235–357.
- MATHEW, K. M. The Dutch Threat 1595–1664. In: MATOS, Artur Teodoro de; THOMAZ, Luís Filipe F. R. *A Carreira da Índia e as Rotas dos Estreitos*. Actas do VIII Seminário Internacional de História Indo-Portuguesa, červen 1996. Angra do Heroísmo: Fundação Oriente, 1998, s. 779–784.
- MATHEW, Kuzhippali Skaria. Trade in the Indian Ocean and the Portuguese System of Cartazes. In: NEWITT, Malyn: *The First Portuguese Colonial Empire*. Exeter: University of Exeter Press, 1986, s. 69–81.
- MELLO, Evaldo Cabral de. *O negócio do Brasil: Portugal, os Países Baixos e o Nordeste 1661-1669*. Lisboa: Comissão nacional para as comemorações dos descobrimentos portugueses (CNCDP), 2001.
- MELLO, Evaldo Cabral de. *Olinda Restaurada (1630-1645): Guerra e Açúcar no Nordeste*, 3. vyd. São Paulo: Editora 34, 2007.
- MENDONÇA, Luís. *História dos Açores. Visão Geral*. 1. vyd. Ponta Delgada: Centro de Apoio Tecnológico à Educação, 1996.
- MONTEIRO, Armando da Silva Saturnino. The Decline and Fall of Portuguese Seapower 1583–1663. *The Journal of Military History*. 2001, roč. 65, č. 1, s. 9–20.
- MURTEIRA, André Alexandre Martins. El impacto de la Tregua de los Doce Años en los Dominios Ultramarinos Portugueses. In: GARCÍA, Bernardo J. García; SÁNCHEZ, Manuel Herrero; HUGON, Alain (org.). *El Arte de la Prudencia: La Tregua de los Doce Años en la Europa de los Pacificadores*. Madrid: Fundación Carlos de Amberes, 2012, s. 275–293.
- MUTTUKUMARU, Anton. *The Military History of Ceylon*. New Delhi: Randhara Books, 1987.
- NEWITT, Malyn Dudley Dunn. *História de Moçambique*, Lisboa: Europa-América, 1997.
- NEWITT, Malyn Dudley Dunn. *A history of portuguese overseas expansion 1400–1668*, London, New York: Routledge, 2005.
- NEWITT, Malyn Dudley Dunn. *The Portuguese in West Africa 1415–1670. A documentary history*. New York: Cambridge University Press, 2010.

- NEWITT, Malyn Dudley Dunn. *The Portuguese Nobility and the Rise and Decline of Portuguese Military Power 1400–1650*. In: *The Chivalric Ethos and the Development of Military Professionalism*. Brill: Leiden 2003, s. 89–114.
- NIZZA DA SILVA, Maria Beatriz; JOHNSON, Harald. *Nova História da Expansão Portuguesa. O Império Luso-brasileiro 1500–1620*, Lisboa: Estampa, 1992.
- OLIVEIRA, Aurélio de. *História dos descobrimentos e expansão portuguesa*. Lisboa: Universidade Aberta, 1990.
- OLIVEIRA, Luís Filipe. *Miscigenação*. In: ALBUQUERQUE, Luís de a kol. *Dicionário de História dos Descobrimientos Portugueses*. Sv. II. Lisboa: Caminho, Círculo de Leitores, 1994, s. 741–744.
- PARKER, Geoffrey. *The Dutch revolt*, Harmondsworth, Penguin Books, 1979.
- PARKER, Geoffrey. Soldados del Imperio. Ejército español y los Países Bajos en los inicios de la Edad Moderna. In: WERNER, Thomas; VERDONK, Robert A. (org.). *Encuentros en Flandes. Relaciones e intercambios hispanoflamencos a inicios de la Edad Moderna*. Leuven: Leuven University Press, 2000, s. 275–286.
- PEARSON, James. *A bibliography of Ceylon. A systematic guide to the literature of the land, people, history and culture published in western languages from the sixteenth century to the present day*. Zug: H. A. I. Goonetilleke, 1970.
- PEARSON, Michael Nayron. *Os Portugueses na Índia*. Lisboa: Teorema, Jornal, 1990.
- PERERA, C. Gaston. *Kandy Fights the Portuguese: A Military History of Kandyan Resistance*. Colombo: Vijitha Yapa Publications, 2007.
- PERERA, Simon Gregory. *A History of Ceylon for Schools: The Portuguese and the Dutch Periods 1505–1796*. Colombo: The Associated Newspapers of Ceylon, 1932.
- PERERA, Simon Gregory. *Jesuits in Ceylon (in the XVI and XVII Centuries)*. Madura: De Nobili Press, 1941. Reprint New Delhi: Asian Educational Services, 2004.
- PETER, W. L. A. Don. *Lusitanian Links with Lanka*, Colombo: Arnold's International Printing House, 1997.
- PIERIS, Paulus Edward. *Ceylon and the Portuguese 1505–1658*. London, Colombo: Luzac, 1920. Reprint Delhi: Sri Satguru Publications, 1986.
- PIERIS, Paulus Edward. *Ceylon: The Portuguese Era*. Sv. I (1505–1616). Colombo: Ceylon Apothecaries Company, 1913. Reprint Colombo: Tisara Press, 1983.
- PIERIS, Paulus Edward. *Ceylon: The Portuguese Era*. Sv. II (1616–1658). Colombo: Ceylon Apothecaries Company, 1914. Reprint Colombo: Tisara Press, 1983.
- PIERIS, Paulus Edward. *Some documents relating to the rise of the Dutch power in Ceylon 1602–1670 from the translations at the India Office*. London, New York: Curzon Press-Barnes and Noble Books, 1973.
- PIERIS, Paulus Edward. *The Dutch Power in Ceylon 1602–1670*. London, New York: Curzon Press-Barnes and Noble Books, 1973.
- PIERIS, Paulus Edward. *Ceylon: The Portuguese Era. Being a History of the Island for the Period 1505–1658*. 2 sv. Colombo: The Colombo Apothecaries Company, 1913–1914. Reprint Colombo: Tisara Press, 1983.
- PINTO, Paulo Jorge de Sousa. *Portugueses e malaio: Malaca e os Sultanatos de Johor e Achém 1575–1619*. Lisboa: Sociedade Histórica da Independência de Portugal, 1997.

- PIRES, Benjamin Videira. *Taprobana e Mais Além. Presenças de Portugal na Ásia*, Macau: Instituto Cultural de Macau, 1995.
- PIRES, Silvana Remédio. *Ceilão*. In: AZEVEDO, Carlos Moreira: *Dicionário de História Religiosa de Portugal*. Lisboa: Círculo de Leitores, 2001, s. 324–326.
- POSTMA, Johannes; ENTHOVEN, Victor. *Riches from Atlantic Commerce: Dutch transatlantic trade and shipping 1585-1817*. Sv. 1. Leiden: Brill, 2003.
- QUÉRÉ, Martin. *Christianity in Sri Lanka under the Portuguese Padroado 1597–1658*. Colombo: Colombo Catholic Press, 1995.
- RATELBAND, Klaas. *Os Holandeses no Brasil e na Costa Africana: Angola, Kongo e São Tomé (1600–1650)*. Lisboa: Vega, 2003.
- ROBERTS, Michael. *Sinhala Consciousness in the Kandyan Period 1590s to 1815*. Colombo: Vijitha Yapa Publications, 2004.
- ROBERTS, Michael. *Sinhaleseness and its Reproduction 1232–1818*. In: *The Sri Lankan Republic at 40: Reflections on Constitutional History, Theory and Practice*. Část I: *Constitutional Theory*. Colombo: The Centre for Policy Alternatives and the Friedrich Naumann Stiftung für die Freiheit, 2012, s. 253–287.
- RODRIGUES, Teresa. *Portugal nos séculos XVI e XVII. Vicissitudes da dinâmica geográfica* (cit. 20. 2. 2014). Dostupný z <http://www.cepese.pt/portal/investigacao/working-papers/populacao-e-prospectiva/portugal-nos-seculos-xvi-e-xvii.-vicissitudes-da-dinamica-demografica/Portugal-nos-seculos-XVI-e-XVII-Vicissitudes-da.pdf>.
- RUSSELL-WOOD, A. J. R. *Um Mundo em Movimento. Os Portugueses na África, Ásia e América (1415–1808)*, Algés: Difel, 1998.
- RUSSELL-WOOD, A. J. R. Patterns of settlement in the Portuguese empire 1400–1800. In: BETHENCOURT, Francisco; CURTO, Diogo Ramada (org.): *Portuguese oceanic expansion 1400–1800*. New York, Cambridge University Press, 2007, s. 161–190.
- RUSSELL-WOOD, A. J. R. Settlement, Colonization and Itegration in the Portuguese-Influenced World 1415–1570. *Portuguese Studies Review*. 2007, sv. 15, č. 1–2, s. 1–35.
- SALDANHA, António Vasconcelos de. *Iustum imperium: dos tratados como fundamendto do império dos portugueses no Oriente*. Lisboa: Fundação Oriente, 1997.
- SALDANHA, António Vasconcelos de. O problema jurídico-político da incorporação de Ceilão na Coroa de Portugal. *Revista da Cultura (Macau)*. 1991, ano V, sv. I, č. 13/14, s. 233–257.
- SANTOS, Maria Emília Madeira. O Problema da Segurança das Rotas e a Concorrência Luso-Holandesa antes de 1620. *Revista da Universidade de Coimbra*. 1986, sv. XXXII, s. 121–159.
- SCAMMELL, Geoffrey Vaughn. Indigenous Assistance in the Establishment of Portuguese Power in Asia in the Sixteenth Century. *Modern Asian Studies*. 1980, sv. 14, č. 1, s. 1–11.
- SCHULZE, Hagen. *Stát a národ v evropských dějinách*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003.
- SCHWARTZ, Stuart B. The economy of the Portuguese empire. In: BETHENCOURT, Francisco; CURTO, Diogo Ramada (org.). *Portuguese oceanic expansion 1400–1800*. New York: Cambridge University Press, 2007, s. 19–44.

- SHIRODKAR, Prakashchandra Pandurang. Carreira da Índia and European Rivalry in the Indian Ocean and South China Sea 1510–1641. In: *A Carreira da Índia e as Rotas dos Estreitos*. VIII Seminário Internacional de História Indo-Portuguesa. Angra do Heroísmo, 1998, s. 785–808.
- SHIRODKAR, Prakashchandra Pandurang. *Dutch-Portuguese Relations in the East (1588–1663): vis-a-vis Indian peninsula*. IV Seminário internacional de história indo-portuguesa. Lisboa, 1989.
- SILVA, Beatriz Basto da. Entre Goa e Macau: Rivalidade Luso-Holandesa no século XVII. *Boletim do Centro de Estudos Marítimos de Macau*. 1989, č. 2, s. 85–102.
- SILVA, Chandra Richard de. Beyond the Cape: The Portuguese Encounter with the Peoples of South Asia. In: SCHWARTZ, Stuart B. (ed.): *Implicit Understandings, Observing, Reporting and Reflecting on the Encounters between Europeans and Other Peoples in the Early Modern Era*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994, s. 295–322.
- SILVA, Chandra Richard de. *The Portuguese Impact on the Production and Trade in Sri Lanka. Cinnamon in Asia in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*. In: PEARSON, Michael Nayron. *Spice in the Indian Ocean World*. Aldershot: Ashgate Variorum, 1996, s. 245–258; in: *Indica*, březen 1989, sv. 26, č. 1, s. 25–38.
- SILVA, Chandra Richard de. *The Portuguese in Ceylon 1617–1638*. Colombo: H. W. Cave and Company, 1972.
- SILVA, Chandra Richard de. Portuguese Policy towards the Muslims in Ceylon. *The Ceylon Journal of Historical and Social Studies*. 1966, sv. IX, s. 113–119.
- SILVA, Chandra Richard de. The Rise and Fall of the Kingdom of Sitawaka (1521–1593). *Ceylon Journal of Historical and Social Studies*. 1977, sv. 7, č. 1, s. 1–43.
- SILVA, K. M. de (org.). *History of Sri Lanka*. Sv. II (1500–1800). Bombay, Calcutta, Madras, New Delhi: Oxford University Press, 1981.
- SILVA, O. M. Cosme da (O. M. da Silva Cosme). *Fidalgos in the Kingdom of Jaffnapatam 1543–1658: The Portuguese in Jaffna*. Colombo: Harwoods Publishers, 1994.
- SILVA, O. M. Cosme da (O. M. da Silva Cosme). *Fidalgos in the Kingdom of Kotte, Sri Lanka 1505–1656: The Portuguese in Sri Lanka*. Colombo: Harwoods Publishers, 1990.
- SLUITER, Engel. Dutch Maritime Power and the Colonial Status Quo 1585–1641. *Pacific Historical Review*. 1942, č. 11, s. 29–41.
- SOMARATNE, G. P. V. Rules of succession to the Throne of Kotte. *Aquinas Journal*. 1991, sv. VII, s. 17–32.
- STRATHERN, Alan. *Kingship and Conversion in Sixteenth-Century Sri Lanka: Portuguese Imperialism in a Buddhist Land*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- STRATHERN, Alan. Re-Reading Queirós: Some Neglected Aspects of the Conquista. *Sri Lanka Journal of the Humanities*. 2000, sv. 26, č. 1–2, s. 1–28.
- STRATHERN, Alan. Theoretical Approaches to Sri Lankan History and the Early Portuguese Period. *Modern Asian Studies*. 2004, sv. 38, č. 1, s. 191–226.
- STRONG, John S. „The Devil was in that Little Bone“: The Portuguese Capture and Destruction of the Buddha’s Tooth-Relic, Goa, 1561. *Past and Present*. 2010, s. 184–198.
- SUBRAHMANYAM, Sanjay. Os Holandeses na Insulíndia e no Ceilão. In: ALBUQUERQUE, Luís de (ed.). *Portugal no Mundo*. Sv. I. Lisboa: Alfa, 1989, s. 51–64
- SUBRAHMANYAM, Sanjay. *O Império Asiático Português 1500–1700: Uma História política e económica*. Linda-a-Velha: Difel, 1995.

- SUBRAHMANYAM, Sanjay. Portugal no Jogo das Lutas Interimperialistas (finais do Século XVI–Primeira Metade do Século XVII). In: ALBUQUERQUE, Luís de (ed.), *Portugal no Mundo*. Sv. I. Lisboa: Alfa, 1989, s. 65–76.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. (ed.). *Aquém e Além da Taprobana. Estudos luso-orientais à memória de Jean Aubin e Denys Lombard*. Lisboa: CHAM, 2002.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. Estrutura política e administrativa do Estado da Índia no século XVI. In: *II Seminário Internacional sobre a História Indo-Portuguesa*. Lisboa: Instituto de Investigação Científica Tropical, Centro de Estudos da História e Cartografia Antiga, 1985, s. 515–540.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R.; SUBRAHMANYAM, Sanjay. Evolution of Empire: The Portuguese in the Indian Ocean during the sixteenth century. In: TRACY, James D. (org.). *The Political Economy of Merchant Empires*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1991, s. 298–331.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. Expansão portuguesa e expansão europeia – reflexões em torno da génese dos descobrimentos. In: THOMAZ, Luís Filipe F. R.: *De Ceuta a Timor*. Lisboa: Difel, 1998, s. 1–41.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. A idéia imperial manuelina. In: DORÉ, André; LIMA, Luís Filipe Silvério; SILVA, Luiz Geraldo (org.). *Facetas do império na história: conceitos e métodos*. São Paulo 2008, s. 39–104.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. Índias. In: ALBUQUERQUE, Luís de a kol. *Dicionário de História dos Descobrimentos Portugueses*. Sv. I. Lisboa: Caminho, Círculo de Leitores, 1994, s. 520–524.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. Maluco e Malaca. In: THOMAZ, Luís Filipe F. R. *De Ceuta a Timor*, Lisboa: Difel, 1998, s. 537–564.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R.; COSTA, João Paulo. Manuel I. In: ALBUQUERQUE, Luís de a kol. *Dicionário de História dos Descobrimentos Portugueses*. Sv. I. Lisboa: Caminho, Círculo de Leitores, 1994, s. 674–679.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. D. Manuel, a Índia e o Brasil. *Revista de História*. 2009, č. 161, s. 13–57.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. A política oriental de D. Manuel I a as suas contracorrentes. In: THOMAZ, Luís Filipe F. R. *De Ceuta a Timor*, Lisboa: Difel, 1998, s. 189–206.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. Portugal e as rotas das especiarias no século XVI. In: *De Ceuta a Timor*. Lisboa 1998, s. 169–187.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. Os portugueses nos mares da Insulíndia no século XVI. In: THOMAZ, Luís Filipe F. R. *De Ceuta a Timor*. Lisboa: Difel, 1994, s. 567–590.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. O projecto imperial joanino. In: THOMAZ, Luís Filipe F. R.: *De Ceuta a Timor*. Lisboa: Difel, 1998, s. 149–167.
- THOMAZ, Luís Filipe F. R. *A questão da pimenta em meados do século XVI*. Lisboa: Centro de Estudos dos Povos e Culturas de Expressão Portuguesa, 1998.
- THORNTON, John K. Early Kongo-Portuguese Relations: A New Interpretation. *History in Africa*. 1981, sv. 8, s. 183–198.
- THORNTON, John K. A Resurrection for the Jaga. *Cahiers d'études africaines*. 1978, sv. 18, č. 69–70, s. 223–227.
- UNALI, Anna. *Ceuta 1415. Los Orígenes de la Expansión Europea en África*. Ceuta: Archivo Central. Consejería de Educación y Cultura, 2004.
- VAN DEN BOOGAART, Ernst a kol. *La Expansión Holandesa en el Atlantico 1580-1800*. Madrid: Mapfre, 1992.

- VAN DER HAAR, Cornelis. *De Diplomatieke Betrekkingen tussen de Republiek en Portugal 1640-1661*. Groningen: Wolters, 1961.
- VAN VEEN, Ernst van. *Decay or defeat?: An Inquiry into the Portuguese Decline in Asia 1580–1645*. Leiden: Research School of Asian, African and Amerindian Studies, Universiteit Leiden, 2000.
- VAN WICKEREN, Arnold C. *Geschiedenis van Portugal en van de Portugezen Overzee*. Alkmaar: Hogeschool Alkmaar, 1996.
- VITERBO, Sousa. *Dom João, Príncipe de Cândia*. Sep. *Arquivo Histórico Português*. Sv. 3. Lisboa: Of. Tip.-Calçada do Cabra, 1905.
- VOGT, John. *Portuguese Rule on the Gold Coast 1469–1682*. Athens, University of Georgia Press, 1979.
- WINIUS, George Davison. *The Fatal History of Portuguese Ceylon: Transition to Dutch rule*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1971.